

2011

ISENBAERTSTRAAT, SNELLEDEM

Resultaten archeologisch
onderzoek Isenbaertstraat 61a,
Snellegem

Jan Huyghe en Dieter Verwerft

Opdrachtgever:

Luc Schollier

Titel:

Archeologisch onderzoek Isenbaertstraat 61a, Snellegem

Vergunningsnummer:

2011-332

Locatie:

Snellegem, Jabbeke

Periode:

5-7 september 2011

Versie:

Eindrapport

Auteurs:

Jan Huyghe en Dieter Verwerft

Raakvlak:

Komvest 45

8000 Brugge

T +32 [0]50 44 50 44

F +32 [0]50 61 63 67

E info@raakvlak.be

[www raakvlak.be](http://www.raakvlak.be)

Veldmedewerkers:

Amaury Cogels, Regy Poppe, Jurgen Vandewalle en Serge Van Liefferinge

Technische ondersteuning:

Nico Inslegers

1. Inleiding

Naar aanleiding van de bouw van een villa met garage voert Raakvlak in samenwerking met de bouwheer Luc Schollier een beperkte archeologische opgraving uit aan de Isenbaertsstraat 61 te Snellegem (Jabbeke) (zie fig. 1 en 2). Deze opgraving komt tot stand na een vondstmelding. Bij het graven van de funderingssleuven van de villa komen archeologische sporen aan het licht die verder onderzoek vereisen. Het onderzoek heeft tot doel alle archeologische sporen te inventariseren die door de bouw van de villa zullen worden verstoord.

Het veldwerk vindt plaats tussen 5 en 7 september 2011. Door een vlotte samenwerking met de aannemer krijgt het archeologisch veldteam de kans het vlak binnen de funderingen te onderzoeken. Dit levert een boeiende aanvulling op de vroege geschiedenis van Snellegem.

Fig. 1: Het projectgebied in het geel aangeduid op de kadasterkaart

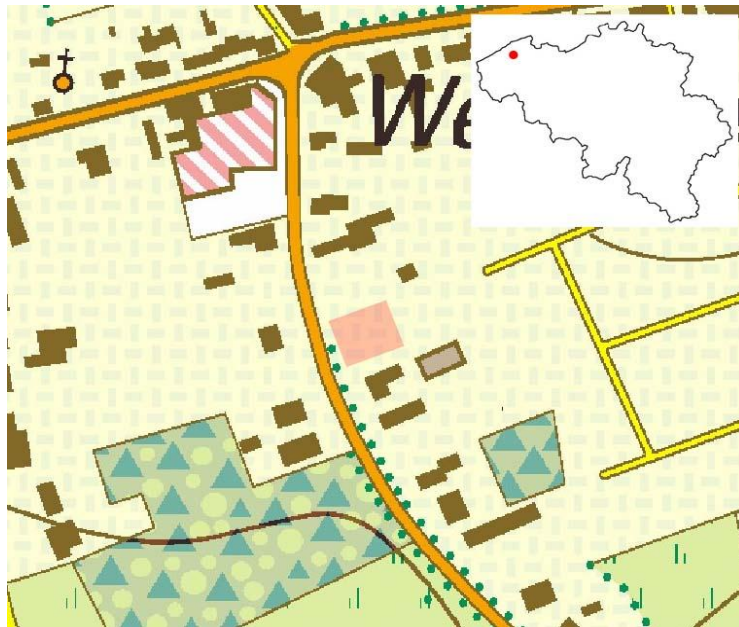

Fig. 2: Het projectgebied aangeduid in het rood op de topografische kaart (bron: GISWEST).

2. Historische situering

2.1. Historisch kader

Snellegem speelt een belangrijke, centrale rol in de vroegmiddeleeuwse geschiedenis van het Brugse ommeland en West-Vlaanderen. Geschreven bronnen uit de regeerperiode van Arnulf 1 (918-967) omschrijven Snellegem als een *fiscus*: een Karolingisch kroondomein met een centraal hof of *curtis indominicatus* en verschillende omringende boerderijen of *mansi* (TYS, 2011, 101). Die centrale hoeve is het Oosthof. De site met walgracht met achtvormige omwalling wisselt sinds de 10^e eeuw geregeld van (adelijke) handen en ondergaat meerde belegeringen en plunderingen.

Een tweede getuigenis van deze rijke geschiedenis is de Sint-Eligiuskerk (zie fig. 3). De stichting van deze kerk wordt toegeschreven aan de 7^e eeuwse heilige Eligius van Noyon. Vanuit Snellegem worden de parochies Jabbeke, Varsenare, Zerkegem, Sint-Andries en Sint-Michiels gesticht.

Fig. 3: Sint-Eligiuskerk te Snellegem

Het onderzoeksgebied bevindt zich op de rand van het voormalige Westhof. De middeleeuwse hoevesite is eeuwenlang de tegenhanger van het "*Oosthof*", maar in de loop van de 17de eeuw verdwijnt de site van de kaart.

Sinds 2006 vormt Snellergem het onderwerp van een internationaal interdisciplinair onderzoek dat tot doel heeft de Karolingische fiscus te analyseren (TYS, 2009, 65-68). De focus van dit onderzoek ligt op niet-bodemversturende onderzoekstechnieken. Een cirkelvormige walgracht en een aantal langhuizen behoren tot de meest in het oog springende resultaten.

2.2. Historisch-cartografisch onderzoek

Zowel op de Heraldische kaart van het Brugse Vrije, gemaakt tussen 1561 en 1571 door Pieter Pourbus, als op de zogenaamde Kabinetskaart, gemaakt tussen 1770 en 1777 door Ferraris, ligt het projectgebied buiten de dorpskern van Snellegem. Op beide kaarten ligt de projectlocatie in de buurt van verscheidene hoeves. De precieze locatie is niet te bepalen op de Pourbus-kaart, maar op de Kabinetskaart ligt de site op een akker binnen een gesloten landschap, zonder bewoning op het perceel in kwestie

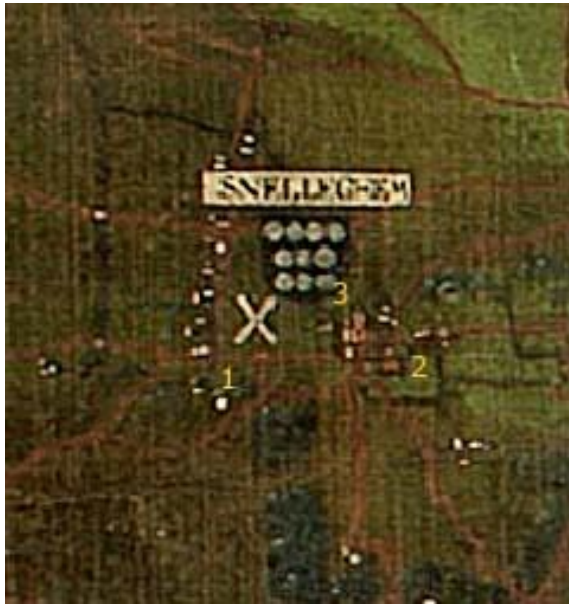

Fig. 4: De verwachte locatie van het projectgebied aangeduid op de Pourbus-kaart (1: projectgebied, 2: Oosthof, 3: Sint-Eligiuskerk)

Fig. 5: De verwachte locatie van het projectgebied op de Kabinetskaart (1: projectgebied, 2: oosthof, 3: Sint-Eligiuskerk) (bron: KBR.BE)

2.3. Archeologische precedenten

In 1992 onderzoekt Yann Hollevoet een door verkavelingswerken bedreigde vindplaats langs de Meersbeekstraat te Snellegem, op minder dan 100 m afstand van de huidige projectlocatie (HOLLEVOET, 1992, 227-235). Luchtfotografische prospectie van Jacques Semey had het belang van de site reeds aangetoond: op de luchtfoto's tekenen zich lineaire cropmarks en vlekken af. Het archeologisch onderzoek brengt een vroegmiddeleeuwse bewoningskern aan het licht. Het gaat hier waarschijnlijk om een hierboven vermelde *mansus*.

Daarnaast snijdt de opgraving een volmiddeleeuwse nederzetting aan het licht. Het betreft een gedeeltelijk omgrachte *Einzelhöfe*.

Verskillende *offsite* sporen leveren steentijd, ijzertijd en Romeins materiaal op. Het Romeins materiaal uit enkele greppeltjes en een kuiltje stamt hoofdzakelijk uit het Hoge Keizerrijk.

3. Bodemkundige situering

Fig. 6: Projectgebied aangeduid in het wit op de bodemkaart (bron: GISWEST)

Het projectgebied ligt in de zandstreek. De Vlaamse zandstreek is een relatief laaggelegen streek waarvan de bodems afgezet zijn door poolwinden tijdens de laatste ijstijd (het Weichseliaan), zo'n 11.600 tot 11.500 jaar geleden. De bodemkaart duidt deze locatie aan als vochtig zand (Zch) (zie fig. 5).

Jabbeke bevindt zich net ten zuiden van de grens tussen de polders en de zandstreek, in het Houtland. Het is een bosrijk gebied met afwisselend bosstructuren en kleinere landbouwgebieden. Het half-open landschap (zie ook de Kabinetskaart) vormt een mozaïek van gebruiksvormen die sterk contrasteert met het open polderlandschap.

Door de aard van de werken konden geen bodemprofielen geplaatst worden zonder verdere verstoring van het bodemarchief te veroorzaken.

4. Veldwerk

Op maandag 5 september doet Raakvlak een werkbezoek op de toekomstige locatie van een villa aan de Isenbaertstraat te Snellegem. In het profiel van de funderingssleuven worden enkele sporen herkend die Romeins schervenmateriaal bevatten. Deze ontdekking leidt tot een vondstmelding, waarop een kleinschalige opgraving volgt van de bedreigde zone. De zichtbaarheid van het archeologisch bodemarchief wordt gehinderd door de betonnen funderingen die het vlak doorkruisen en het beperkte opgravingsareaal, maar desalniettemin leveren de resultaten ons een inzicht in het belang van de site en de vroegste geschiedenis van Snellegem.

De opgegraven oppervlakte beperkt zich tot het areaal binnen de funderingen (zie *bijlage 1*). Het veldwerk neemt 3 dagen in beslag.

Fig. 7: Terreinopname van het veldwerk

Het belangrijkste spoor dat tijdens deze campagne aan het licht komt is een 80 tot 100 cm brede gracht die het volledige opgravingsterrein oversnijdt (**S4**) (zie *bijlage 1*). Deze 30 to 40 cm diepe gracht levert een grote hoeveelheid Romeins schervenmateriaal op.

In het vlak worden negen paalsporen aangesneden. Van deze negen paalsporen kunnen er drie als Romeins gedateerd worden (**S7**, **S18** en **S19**). Op de overige paalsporen kan geen datering gekleefd worden. Binnen deze palenconcentratie kan geen grondplan herkend worden: hiervoor is de informatie te fragmentair. De paalkuilen zijn 20 tot 30 cm diep bewaard.

Van één grotere kuil (**S9**, 190 cm breed en 40 cm) diep blijft de functie onbekend.

Twee brede postmiddeleeuwse grachten (**S11** en **S12**) en één greppeltje (**S8**) doorkuisen het opgravingsvlak en verlagen de leesbaarheid van de sporen.

Tijdens het onderzoek worden alle sporen ingemeten met een totaalstation en volledig beschreven. Alle paalsporen en kuilen worden gecoupeerd, ingetekend en uitgelepeld. De Romeinse gracht is op drie plaatsen gecoupeerd en in zijn geheel, schaaftsgewijs leeggehaald. Het archeologisch vlak is waar mogelijk 10 cm verdiept om de sporenconfiguratie te verduidelijken, maar dit levert geen bijkomende resultaten op.

5. Vondsten

De aangetroffen gracht bevat 919 scherven aardewerk. Het overgrote deel bestaat uit wandscherven in handgevormd aardewerk. We bespreken de voornaamste baksels waarop de datering van de context gebaseerd werd.

Materiaalnaam	Fragm.	%
glas	1	0,1%
<i>terra sigillata</i>	11	1,2%
<i>terra nigra</i>	21	2,3%
gevernist aardewerk	7	0,8%
zeepwaar	1	0,1%
gebronsd aardewerk	4	0,4%
<i>dolia</i> -baksel	35	3,8%
reducerend gedraaid	48	5,2%
oxiderend gedraaid	100	10,9%
handgevormd Romeins	691	75,2%
	919	100%

Het gidsfossil bij uitstek betreft natuurlijk de *terra sigillata*. Hiervan zijn in totaal 11 scherven aangetroffen allen vervaardigd in zuid-gallische techniek. Een klein randje is afkomstig van het bordtype Dragendorf 42, op het randje zijn de restanten van opgelegde barbotineversiering zichtbaar. Dit type mag gedateerd worden in de periode 70-140 na Chr. Een klein randfragmentje is van een napje, type Oswald en Pryce 13. Wegens het zuid-gallische baksel mag het gedateerd worden in de laat-Flavishe periode. Drie scherven bestaande uit een klein randje, een geknikt wandfragment en een bodemfragment met radstempel kunnen we toeschrijven aan het type Drag. 18 en/of Drag 18R. Dit bord type mogen we dateren in de tweede helft van de 1ste eeuw na Chr. Het betreft eerder een late techniek binnen de zuid-gallische *terra sigillata*.

Drie scherven, een randje en twee wandfragmenten behoren tot een napje type Drag. 35. Deze vorm komt vooral voor in de Flavische periode en het begin van de 2de eeuw. De drie overgebleven scherven zijn te fragmentair om aan een bepaald vormtype toe te wijzen.

Er werden 21 scherven *terra nigra* aangetroffen waarvan geen enkel randfragmentje. Op basis van het baksel behoren vier scherven tot de noordelijke groep (groupe de pâtes septentrionales). De andere behoren tot de zogenaamde zachte waar (veloutée). Vermoedelijk zijn alle scherven afkomstig van bekens. Eén scherv draagt guilochisversiering, 7 scherven hebben op hun buitenzijde dezelfde kenmerkende gladdingslijnen en behoorden waarschijnlijk tot eenzelfde beker.

Gebronsd aardewerk heeft een kenmerkende deklaag van goudglimmer op de binnen en/of buitenzijde. De aangetroffen scherven hebben een eerder zachte bakking en een beigebruine kleur. Drie van deze scherven zijn fragmenten van een kraag afkomstig van een kraagkom met korte overhangende kraag, type Dor 13. Op de randen zijn sporen van verbranding zichtbaar.

Veertien scherven zijn vervaardigd in een zeepachtig, gladwandig maar hard gebakken wit gelig baksel. Hiervan kan één groot randfragment toegeschreven worden aan een kruik met ingesnoerde tuitrand, van het type Tongeren 398/399, Vanvinckenroye dateert dit type eind eerste begin tweede eeuw. Vermoedelijk gaat het om een Rijnlandse productie.

Er werden drie dolia baksels aangetroffen. Een grove met overvloedige verschraling van scherven en of dakpangruis en een groep met fijne kwartsmagering en grijze kern. Uit deze laatste groep dragen enkele scherven versieering van een reliëfband met groefversiering. De derde technische groep heeft een magering met organisch materiaal

De overgrote meerderheid van het aardewerk betreft handgevormd aardewerk. Het zijn voornamelijk open potten met een brede diameter en een omgeslagen rand, soms wordt deze rand benadrukt met een richel. De rand bevat vaak versiering van nagel en vingertopindrukken. Deze openvormen zijn typisch voor een eerste eeuwse datering. Deze vorm zal evolueren naar een meer gesloten potvorm. De kommen hebben een eenvoudig afgeronde rand

Het reducerend gedraaid aardewerk bestaat voornamelijk uit wandfragmenten. Eén is afkomstig van een bord/kom met horizontaal afgeplatte rand. Ook de scherpe knik naar de bodem is bewaard gebleven. Het oxiderend gedraaid aardewerk betreft voornamelijk wandfragmenten van kruiken.

Besluit aardewerk

Op basis van de besproken vormen en types kunnen we een datering vanaf de Flavische periode vooropstellen tot het eerste kwart van de tweede eeuw (70-125 na Chr.).

6. Besluit

Deze opgraving kwam tot stand naar aanleiding van een vondstmelding. Er werd een gracht aangetroffen uit de Romeinse periode. Op basis van het aardewerk mag deze structuur gedateerd worden vanaf de Flavische periode tot het eerste kwart van de eerste eeuw na Chr. Van de acht aangetroffen paalkuilen waren er twee die eveneens een scherf uit de Romeinse periode bevatte. Helaas zijn het aantal paalkuilen, de vondsten en de onderzoekszone te beperkt om een gebouwplattegrond of datering ervan voorop te stellen.

7. Bibliografie

HOLLEVOET Yann, Een luchtfoto opgegraven, Middeleeuwse landelijke bewoning langs de Meerbeekstraat te Snellegem (gem. Snellegem, prov. West-Vlaanderen), Interimverslag 1992, in Archeologie in Vlaanderen II, 1992, pp. 227-235

TYS Dries, Mc CORMICK Mike, HENNING Joachim, EYUB Eyub, WEINER Steve, BOARETTO Elisabetta, VANHOUTTE Sofie, Internationaal onderzoeksproject Snellegem, campagnes 2006-2008: magnometrie, phytolietenonderzoek en GPR (W.-VI.) in Archaeologica Mediaevalis, 2009, pp. 65-68

TYS Dries, Mc CORMICK Mike, HENNING Joachim, VANHOUTTE Sofie en EYUB Eyub, De vroegmiddeleeuwse oorsprong van Snellegem onderzocht, in HILLEWAERT Bieke, HOLLEVOET Yann en RYCKAERT Marc, *Op het raakvlak van twee landschappen, De vroegste geschiedenis van Brugge, Brugge*, 2011, pp. 101-102

<http://cai.erfgoed.net/>

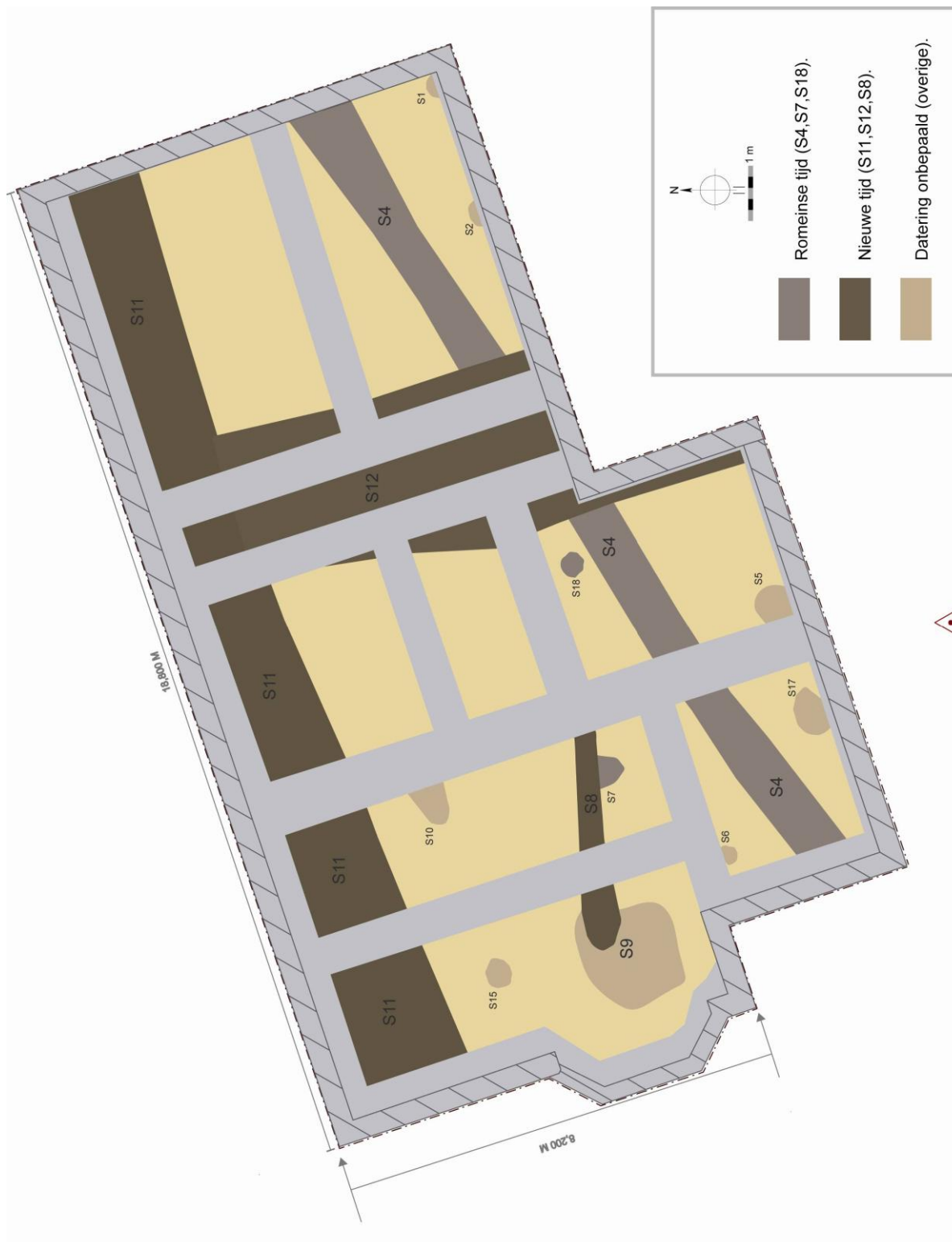
<http://www.giswest.be>

<http://inventaris.vioe.be/dibe/relict/89206>

http://www.kbr.be/collections/cart_plan/ferraris/ferraris_nl.html

8. Bijlagen

8.1. Bijlage 1

Bijlage 1: Algemeen opmetingsplan